

ผลของโปรแกรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนที่มีต่อ
ความรู้ และทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่
(EFFECTS OF A COMMUNITY HEALTH VOLUNTEER BREASTFEEDING ROLE PROMOTING
PROGRAMME ON BREASTFEEDING KNOWLEDGE AND COUNSELING)

พิชฎา อังคนาวิน* ธัญญมล สุริยานิมิตรสุข* กิตติพร ประชาศรัยสรเดช*

ชุลีพรวรรณ กษมานนท์* รุจิตรา วันวิษา*

Pichata Oangkanawin* Thunyamol Suriyanimitsuk* Kittiporn Prachasaisorade*

Chuleepornwan Kasamanont* Rujitra Vonvicha*

พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี*

Boromarajonani college of Nursing Chon buri*

อาจารย์ประจำ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี*

Faculty of Nursing Pathumthani University*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ผลของโปรแกรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขที่มีต่อความรู้ และทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ กลุ่มตัวอย่างเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เลือกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 30 ราย เครื่องมือที่ใช้ คือ โปรแกรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วย นมแม่ แบบทดสอบความรู้ในการแก้ปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และแบบประเมินทักษะการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ Wilcoxon signed- ranks test

ผลการศึกษา พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนหลังได้รับโปรแกรมการฯ มีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่าก่อนใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($Z = 4.576, p < .001$) อาสาสมัครสาธารณสุขหลังได้รับโปรแกรมฯ มีทักษะการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่สูงกว่าก่อนใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($Z = 4.824, p < .001$) และอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนมีความพึง

พอใจต่อการใช้โปรแกรมฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นควรส่งเสริมบทบาทให้อาสาสมัครสาธารณสุขมีความรู้ และทักษะการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากขึ้น รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำโปรแกรมนี้อไปใช้อบรมอาสาสมัครสาธารณสุขให้มีความรู้และทักษะในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ทำให้แม่หลังคลอดได้รับการดูแลช่วยเหลือเบื้องต้น และสามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือนได้ประสบความสำเร็จมากขึ้น

คำสำคัญ : การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน

Abstract

This quasi-experimental research aimed to investigate the effects of breastfeeding promotion program of community health volunteers on knowledge and skills to advice breastfeeding mothers. Samples were community health volunteers working in the Bang Sai

Municipality Office, Muang District, Chonburi, (N = 30). A purposive sampling was used to identify these samples. Instruments were the breastfeeding promotion program, breastfeeding problem solving test, and the assessment giving advice form for breastfeeding mothers. Data were analyze by Wilcoxon signed- ranks test

From results of the study, it was found that after experimentation, samples had significantly higher average scores on breastfeeding knowledge ($Z = 4.576$, $p < .001$) and average scores on skills to advice breastfeeding mothers ($Z = 4.824$, $p < .001$). In addition, Community health volunteers are satisfied with the program. Thus, it should be use the breastfeeding promotion program to train and provide community health volunteers with knowledge and skills in promoting breastfeeding so that postpartum mothers are initially taken care of and can exclusively breastfeed their infants for 6 months more successfully.

Keywords : Breastfeeding, breastfeeding community health volunteers

บทนำ

นมแม่เป็นอาหารที่ดีที่สุดสำหรับลูกโดยเฉพาะในช่วง 6 เดือนแรกหลังคลอด เพราะมีคุณประโยชน์ทั้งต่อต้านสรีรวิทยาและจิตสังคม องค์การอนามัยโลก (WHO) และองค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ได้รณรงค์ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในทุกประเทศทั่วโลกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา โดยเน้นการแนะนำให้มารดาทุกคนเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียวโดยไม่ให้น้ำหรืออาหารอื่นผสมอย่างน้อย 6 เดือน (Exclusive Breastfeeding at least 6 months : EBF6mn) และให้น้ำนมแม่ร่วมกับอาหารอื่นตั้งแต่

ทารกอายุ 6 เดือน ไปจนถึง 2 ปี ซึ่งจากรายงาน The State of the World's Children พ.ศ.2556 พบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวไม่เกิน 6 เดือนของทั้งโลกอยู่ที่ร้อยละ 39 ส่วนในประเทศไทยมีการสำรวจสถานการณ์เด็ก พบว่าทารกช่วงอายุ 0-5 เดือนกินนมแม่เพียงอย่างเดียว ร้อยละ 5.4 และในปีพ.ศ. 2552 พบร้อยละ 15 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549) นอกจากนี้มีการสำรวจโดยกรมอนามัย (2549) พบกินนมแม่เพียงอย่างเดียว ร้อยละ 27.6 จะเห็นได้ว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียว ของประเทศไทยมีตัวเลขที่ต่ำมาก จากเป้าหมายของประเทศที่ตั้งไว้ที่ร้อยละ 60

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ จากผลการวิจัย เพ็ญรุ่ง นวลแจ่มและคณะ (2556) พบว่าการให้ความรู้และช่วยเหลือดูแลจากคนในชุมชนมีส่วนสำคัญในการทำให้เลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำเร็จเช่นเดียวกับผลการวิจัยของรัตนาภรณ์ สุภษร และคณะ(2553) พบว่าการสนับสนุนทางสังคมทำให้แม่เกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นที่ต้องการของคนอื่น เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายสังคม การสนับสนุนทางสังคมเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะทำให้แม่มีพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อเนื่องและยาวนาน จากรายงานข้างต้นร่วมกับการศึกษาและข้อมูลจากประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นปัจจัยสำคัญบางประการ ที่ส่งผลให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวใน 6 เดือนแรกไม่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ 1) ขาดกระบวนการจัดการสื่อสารเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพื่อสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ และนำไปสู่การเรียนรู้ได้ตามกลุ่มเป้าหมายที่มีความหลากหลาย 2) อิทธิพลการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และการตลาดของธุรกิจนมผสมที่มีอยู่ต่อเนื่อง เชื้อมั้นในคุณภาพของนมผสมตัดสินใจของแม่และสังคม เกิดความโน้มเอียงไปใช้นมผสม 3) การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในโรงพยาบาลยังไม่ครอบคลุม เนื่องจากมีโรงพยาบาลพยาบาลนอกสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

และโรงพยาบาลเอกชนจำนวนมากไม่ได้เข้าร่วมโครงการโรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัว ของกรมอนามัย 4) ระบบการส่งต่อจากโรงพยาบาลไปสู่สถานพยาบาลในชุมชนในการดูแลมารดาหลังคลอดที่บ้าน ยังล่าช้าและไม่ทั่วถึง เป็นช่วงรอยต่อที่สำคัญที่ช่วยให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ประสบผลสำเร็จ

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้มารดาหลังคลอดประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่นอกจากบุคลากรสาธารณสุขแล้วยังมีบุคคลที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่ง ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทในการเป็นผู้นำการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน รวมทั้งบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขนมแม่ในชุมชน ที่ให้การส่งเสริมสนับสนุนการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยการ เผยแพร่ความรู้ ชักชวนให้แม่หลังคลอด เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน จากนั้นเลี้ยงควบคู่กับอาหารตามวัยจนลูกอายุครบ 2 ปี หรือมากกว่า และส่งต่อแม่หลังคลอดที่มีปัญหาเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อช่วยเหลือต่อไป จากการสอบถามอาสาสมัครสาธารณสุขนมแม่ ในเขตอำเภอเมืองชลบุรี พบว่าส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และทักษะในการให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาแม่ที่มีปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่ และศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่ ในเขตอำเภอเมืองชลบุรี ปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่ได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มารดาหลังคลอดในเขตอำเภอเมืองชลบุรีได้ประสบสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้และทักษะการให้คำ

แนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน

2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้และทักษะการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่ก่อนและหลังใช้โปรแกรมการส่งเสริมบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ประยุกต์กรอบแนวคิดของการบริการวิชาการ และวิธีการสอนผู้ใหญ่ (Adult learning) ซึ่งแนวคิดกล่าวว่า การบริการวิชาการเป็นวิธีการในการพัฒนาความรู้ในวัยผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ชีวิต และความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งต้องใช้วิธีการสอนผู้ใหญ่ และสิ่งที่สำคัญการจัดการเรียนรู้ต้องมีประสิทธิภาพ การเลือกวิธีการเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้จัดการเรียนรู้ต้องมีหลายหลากวิธี เช่น การฝึกปฏิบัติ การเข้าร่วมกิจกรรม การเข้ารับการอบรม (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2545) นอกจากนี้การจัดสถานการณ์ บริบทรอบด้านให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด ช่วยอำนวยความสะดวก เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองพัฒนาศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ (ศักรินทร์ ขนประชา, 2557)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนที่ทำงานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนที่ทำงานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 30 ราย เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนที่ทำงานในเขตตำบลบางทราย อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ และเต็มใจที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัย โดย

ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลระหว่าง เดือนสิงหาคม 2557 ถึง มิถุนายน 2558

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ประกอบด้วย 1.แผนการสอนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ สร้างโดยผู้วิจัย ประกอบด้วย การให้คำแนะนำการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่ ซึ่งครอบคลุม การให้คำแนะนำวิธีการปฏิบัติในระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอด ระยะหลังคลอด และปัญหาที่พบบ่อยในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การปับน้ำนมจากเต้านมด้วยมือ การเก็บน้ำนม การป้อนน้ำนมแม่ด้วยถ้วย การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับแม่ที่ทำงานนอกบ้าน 2. คู่มืออาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่ ในการแก้ปัญหาแม่ที่มีปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ซึ่งจัดทำโดย ฝ่ายอนามัยชุมชน กองส่งเสริมสุขภาพ สำนักอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2553) ประกอบด้วย ประโยชน์และหลักการการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การสร้างน้ำนมและการหลั่งของน้ำนม วิธีการปฏิบัติในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ปัญหาที่พบบ่อยในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การปับน้ำนมจากเต้านมด้วยมือ การเก็บน้ำนม การป้อนน้ำนมแม่ด้วยถ้วย การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับแม่ที่ทำงานนอกบ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล แบบทดสอบความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และ แบบประเมินทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่

1. แบบทดสอบความรู้ในการแก้ปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน ลักษณะเป็นปรนัยเลือกตอบ 2 ตัวเลือก จำนวน 25 ข้อ โดยดัดแปลงจากแบบสอบถามของรัตนภรณ์ สุภษร และคณะ (2553) หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน จำนวน 30 คน ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างและทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยวิธี KR-20

2. แบบประเมินทักษะในการให้คำแนะนำแก่

มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่ โดยดัดแปลงจากแบบสังเกตทักษะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน รัตนภรณ์ สุภษร และคณะ (2553) ซึ่งประกอบด้วย ทักษะการอุ้มลูกเข้าเต้าดูนมแม่ การปับน้ำนมแม่จากเต้าด้วยมือ การป้อนน้ำนมด้วยถ้วยแก้ว ลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 3 ระดับ จำนวน 25 ข้อ และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน จำนวน 30 คน เพื่อคำนวณหาความเชื่อมั่นในการสังเกตของผู้สังเกต (Interobserver Reliability) โดยใช้วิธีคำนวณ Percent Agreement หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน จำนวน 30 คน และทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) โดยวิธี Cronbach's Alpha Coefficient

การตรวจสอบความเที่ยงตรงตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย อาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพยาบาลอนามัยชุมชน 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพยาบาลมารดาทารกและผดุงครรภ์จำนวน 1 ท่าน อาจารย์พยาบาลผู้เชี่ยวชาญเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 1 ท่าน แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงให้มีความชัดเจนในเนื้อหาและ ภาษา และการทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) แบบทดสอบความรู้ในการแก้ปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน เท่ากับ .80 และแบบประเมินทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่ เท่ากับ .80

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ชลบุรี ผู้วิจัยพิทักษ์สิทธิของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยโดยได้ระบุรายละเอียดอันประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและการป้องกัน เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างได้จากการสมัครใจเข้าร่วม

โครงการวิจัย ข้อมูลที่ได้ถือเป็นความลับ และผู้ร่วมวิจัยสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการวิจัยได้ตลอดเวลา โดยไม่มีผลใดๆต่อตัวเองและครอบครัว

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ภายหลังจากการได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาการวิจัยในคน วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี และได้รับอนุมัติให้ดำเนินการเก็บข้อมูลในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางทรายเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยให้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนศึกษาเอกสารชี้แจงโครงการวิจัยและลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมโครงการแล้วให้ทำแบบทดสอบความรู้ในการแก้ปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และแบบประเมินทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยพบอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนกลุ่มทดลองที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพเทศบาลตำบลบางทราย จากนั้นผู้วิจัยแจกแบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล และแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อประเมินความรู้ก่อนการอบรมอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามให้เข้าใจก่อน แล้วจึงให้ตอบแบบสอบถาม หลังจากนั้นผู้วิจัยพบมารดาหลังคลอดเพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย เมื่อ มารดาให้ความร่วมมือในการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยให้ลงนามในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

2. การดำเนินกิจกรรมในโปรแกรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่เป็นดังนี้

2.1 อบรมอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน 8 ชั่วโมง โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับ ประโยชน์การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การสร้างและการหลั่งน้ำนม การส่งเสริมให้น้ำนมพอให้ลูกกินครบ 6 เดือน การให้คำแนะนำมารดาที่มีปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และทักษะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เกี่ยวกับการอุ้มทารก การบีบน้ำนม

จากเต้านมด้วยมือ การเก็บน้ำนม การป้อนน้ำนมแม่ด้วยถ้วย การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับแม่ที่ทำงานนอกบ้าน ตามแผนการ สอนและแจกคู่มืออาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

2.2. ฝึกทักษะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับหุ่นเด็ก โดย จัดเป็น 3 ฐาน ซึ่งแต่ละฐานใช้เวลา 30 นาที ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ฐานที่ 1 ทำอุ้มทารกเพื่อให้นมทั้งทำนังและทำนอน การเอาหัวนมเข้าและออกจากปากลูก ฐานที่ 2 การ บีบน้ำนมจากเต้านมด้วยมือ ฐานที่ 3 การป้อนน้ำนมแม่ด้วยแก้ว

3. ประเมินผลการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่ที่มีต่อความรู้ และทักษะในการให้คำแนะนำแก่ มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยได้ทดสอบความรู้หลังการฝึกอบรม ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุข ชุมชน และใช้แบบประเมินทักษะการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน โดยให้อาสาสมัคร สาธารณสุขชุมชนเข้าฐานปฏิบัติจริงกับหุ่นเด็กตามฐานเช่นเดิม มีผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้ประเมินทักษะในแต่ละฐาน อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนต้องผ่านการประเมินทักษะการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ครบทุกฐานจึงถือว่าผ่านเกณฑ์ ผู้ที่ไม่ผ่าน เกณฑ์ต้องได้รับการสอนเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่ถูกต้อง

4. อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนที่ผ่านการอบรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่กับมารดาหลังคลอด ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบางทราย โดยการเยี่ยมบ้านและส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เพื่อประเมินผลความรู้และทักษะการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ คนละ 1 ครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อคำนวณวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้และทักษะในการ

ให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน ก่อนและหลังการทดลอง
ด้วยสถิติ Wilcoxon signed-ranks test

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลตัวแปรที่ศึกษา สรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง		อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน	
		จำนวน	ร้อยละ
เพศหญิง		30	100.0
อายุ	41-50 ปี	5	16.6
	51 ปี ขึ้นไป	25	83.3
สำเร็จการศึกษา	ระดับประถมศึกษา	19	63.3
	ระดับมัธยมศึกษา	9	30.0
	ระดับปริญญาตรี	2	6.7
อาชีพ	แม่บ้าน	16	53.4
	รับจ้าง	5	16.6
	ค้าขาย	9	30.0
ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร	5-10 ปี	16	53.3
	10 ปี	14	46.7

จากตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่อายุ 51 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 83.3 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 63.3 อาชีพแม่บ้าน ร้อยละ 53.4 ประสบการณ์การเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน 5-10 ปี ร้อยละ 53.3

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของอาสาสมัครสาธารณสุขจำแนกตามระดับความรู้เกี่ยวกับความรู้ในการแก้ปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน

ระดับความรู้	ช่วงคะแนน	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ดีมาก	มากกว่า 23	-	-	2	6.6
ดี	21-22	7	23.3	11	36.7
ปานกลาง	18-20	16	53.4	17	56.7
น้อย	16-17	7	23.3	-	-
น้อยมาก	น้อยกว่า 15	-	-	-	-

จากตารางที่ 2 ก่อนการทดลองกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับความรู้ในการแก้ปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในช่วงระดับน้อยถึงระดับดี ส่วนใหญ่มีระดับความรู้ในการแก้ปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 53.3 หลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับความรู้ในการแก้ปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในช่วงระดับปานกลางถึงระดับดีมาก ส่วนใหญ่มีระดับความรู้ในการแก้ปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 5.3 รองลงมา คือ ระดับดี ร้อยละ 36.7 ระดับดีมาก ร้อยละ 56.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของอาสาสมัครสาธารณสุขจำแนกตามระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน

ระดับพฤติกรรม	ช่วงคะแนน	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ดีมาก	มากกว่า 24	-	-	30	100.0
ดี	22-23	6	20.0	-	-
ปานกลาง	19-21	23	76.7	-	-
น้อย	17-18	1	3.3	-	-
น้อยมาก	น้อยกว่า 16	-	-	-	-

จากตารางที่ 3 ก่อนการทดลองกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเกี่ยวกับทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในช่วงระดับน้อยถึงระดับดี ส่วนใหญ่มีระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 76.7 หลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเกี่ยวกับทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อยู่ในช่วงระดับดีมาก ร้อยละ 100.0

2. การเปรียบเทียบความรู้และทักษะการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่ก่อนและหลังใช้โปรแกรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขหลังได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ($Mdn = 21.33$) สูงขึ้นกว่าก่อนใช้โปรแกรม ($Mdn = 19.00$), $Z = 4.576$, $p < .001$. และอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่หลังได้รับโปรแกรมการส่งเสริมบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่มีทักษะการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ($Mdn = 24.00$) สูงขึ้นกว่าก่อนใช้โปรแกรม ($Mdn =$

19.00), $Z = 4.824$, $p < .001$. นอกจากนี้ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่มีความพึงพอใจต่อการใช้โปรแกรมการส่งเสริมบทบาทของอยู่ในระดับมากที่สุด โดยสรุป พบว่า การส่งเสริมบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่สามารถทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่มีความรู้ และทักษะการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ส่งผลให้ความสามารถในการทำหน้าที่ในการส่งเสริมเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มากขึ้น

การอภิปรายผล

1. อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้หลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลอง

อย่างมีนัยสำคัญ ($p < .001$) ทั้งนี้เนื่องจากโปรแกรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ผู้วิจัยให้เป็นการให้ความรู้ครอบคลุมเนื้อหาในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้ครบถ้วน และเป็นสิ่งที่อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนมีโอกาสพบในมารดาหลังคลอดปกติและต้องให้การบริการและให้คำแนะนำแก่มารดาหลังคลอดปกติในเขตที่ตนเองรับผิดชอบดูแลจึงทำให้อาสาสมัครตั้งใจที่จะรับฟังและให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมจึงทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับความรู้ในการแก้ปัญหาในการเลี้ยงลูกสูงขึ้น อีกทั้งในกิจกรรมที่ใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะต่าง ๆ โดยการสาธิตและเปิดโอกาสให้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนฝึกปฏิบัติโดยใช้หุ่นทารก และเต้านมจำลองเป็นอุปกรณ์การสอนพร้อมทั้งให้คำแนะนำในการปฏิบัติด้วยทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนมีความเข้าใจและปฏิบัติได้ ประกอบกับอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนได้รับคู่มืออาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไว้อ่านทบทวนทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันระหว่างผู้วิจัยและภายในกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนและผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจ และกระตุ้นกลุ่มโดยการถามเป็นระยะๆ ส่งผลให้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและมั่นใจในการฝึกปฏิบัติทักษะการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้นสอดคล้องกับบุญยงเกี่ยวกับการค้า (2538) ที่กล่าวว่า การกระทำให้กลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในการรับรู้และพฤติกรรมได้ และสอดคล้องกับอิสราวดิ สีนเจริญ และนุสสรวิญญาน (2552) ในการประยุกต์ใช้การให้ความรู้ และกระบวนการกลุ่มในมารดาหลังคลอด ทำให้ความรู้ และพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ทั้งก่อนจำหน่ายกลับบ้าน และหลังคลอดสูงกว่าก่อนให้ความรู้อย่างมีนัยสำคัญ

2. อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนพฤติกรรมเกี่ยวกับทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนหลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .001$) ทั้งนี้เนื่องจากโปรแกรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ผู้วิจัยให้ความรู้โดยการสาธิต และให้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนสาธิตย้อนกลับ และผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ซักถามในสิ่งที่ไม่เข้าใจพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนปฏิบัติซ้ำจนกระทั่งถูกต้อง จึงทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนมีคะแนนพฤติกรรมเกี่ยวกับทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่นอกจากนี้รูปแบบกิจกรรมในโปรแกรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ผู้วิจัยให้สามารถเป็นแนวปฏิบัติในการทำงานได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่ทำให้การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาหลังคลอดในชุมชนสำเร็จไว้วางอาสาสมัครประจำหมู่บ้านที่ติดตามเยี่ยมมารดาหลังคลอดควรเป็นบุคคลที่มีความรู้ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ซึ่งจะทำให้มารดาหลังคลอดและครอบครัวเชื่อถือในคำแนะนำและปฏิบัติตาม นอกจากนี้การสอบถามปัญหาโดยอาจพูดคุยสนทนาเป็นกลุ่มกับมารดาหลังคลอดทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนปัญหาความคิดเห็น แนวทางการแก้ไขปัญหาซึ่งกัน (ชนิษฐา เมฆมกล, 2561)

ข้อเสนอแนะ

1. บุคลากรทีมสุขภาพที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สามารถใช้โปรแกรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไปใช้ฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้มีประสิทธิภาพมีจำนวนแม่ที่สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือนมากขึ้น
2. สามารถใช้โปรแกรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ไปใช้ฝึกอบรมอาสาสมัครสาธารณสุข

ชุมชนเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นการสร้างกำลังใจ และความมั่นใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

3. ติดตามผลการใช้โปรแกรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนนมแม่มีต่อความรู้ และทักษะในการให้คำแนะนำแก่มารดาที่เลี้ยงลูกด้วยนมเพื่อประเมินระยะเวลาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

4. ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมและระยะเวลาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระหว่างกลุ่มมารดาหลังคลอดที่ได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนที่ได้รับการอบรมจากโปรแกรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และกลุ่มมารดาหลังคลอดที่ไม่ได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จากอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา เมฆกมล.(2561). การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่: แนวปฏิบัติในชุมชน. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*,5(3), 274-286.
- บุญยง เกี่ยวการค้า. (2538). *วิธีการทางสุขศึกษา*. ใน:เอกสารสอนชุดวิชาสุขศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัตนภรณ์ สุภษร กรรณิการ์ วิจิตรสุคนธ์ และไข่มุกข์ วิเชียรเจริญ. (2553). ผลของโปรแกรมการส่งเสริมบทบาทของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนในเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. *Journal of Nursing Science*,28(2): 41 - 48
- วัฒนาพร ระจับทุกข์. (2545). *เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ศักรินทร์ ชนประชา. (2557). ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ : สิ่งที่คุณสอนผู้ใหญ่ต้องเรียนรู้. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*,25(2):13-23.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2549). รายงานผลสำรวจหาอาณาจักร การสำรวจสถานการณ์เด็กในประเทศไทย ธันวาคม พ.ศ.2548 –กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549. มปป. มปท.
- อิสราวดิ สีนเจริญ และ นุสสรวิญญาน (2552). ผลการใช้โปรแกรม “อ้อมอุ่นรัก...จากอกแม่” ต่อความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในแม่หลังคลอด. *วารสารกองการพยาบาล*,36(3), 18-31.
- เพ็ญรุ่ง นวลแจ่ม และคณะ. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาของมารดาในเขตภาษีเจริญ. มปป. มปท.